

ВІДКРИТІСТЬ ЕКОНОМІКИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА УКРАЇНИ І ВПЛИВ НА НЕЇ УПРАВЛІНСЬКОГО ФАКТОРА

ІРИНА КОНОПЛЬОВА,

*викладач кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Ураховуючи важливу роль міжнародної торгівлі як фактора соціально-економічного розвитку країни та регіону, зокрема, у статті проаналізовано стан та ступінь залежності від міжнародної торгівлі України та Закарпатської області, розраховано показники відкритості їх економік, визначено фактори, які сприяють або перешкоджають міжнародній торгівлі, а також окреслено цілі, досягнення яких сприятиме усуненню цих перешкод та вимагатиме застосування ефективних інструментів управління економікою, які відповідають європейським та світовим стандартам.

Ключові слова: міжнародна торгівля, відкритість економіки, управління економікою, Закарпатська область, Україна.

Постановка проблеми. У сучасному взаємозалежному світі майже не існує держав, які б не брали участі в міжнародному поділі праці. Чим інтенсивніша участь країни в його формах, а також у міжнародних економічних відносинах (МЕВ), тим більш економічно розвинутою є країна і, відповідно, вищим є рівень добробуту її громадян.

Для сучасних МЕВ характерне посилення інтеграції економік як країн, так і регіонів, відносини між якими носять насамперед торговельний характер. Відповідно, проблематика відкритості економіки набуває надзвичайної актуальності. Так, генеральний директор Світової Організації Торгівлі Паскаль Ламі на щорічній конференції Форуму Боао для Азії, яка відбулася 17-19 квітня 2009 р. у провінції Китаю Хайнань, заявив: "Відкритість торгівлі є шляхом вирішення глобальної фінансової кризи. Розвинуті країни можуть укладати гроші в банківську систему, щоб боротися з фінансовою кризою, але країни, що розвиваються, повинні вдатися до торгівлі, яка потрєбує відкритості" [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ступеня відкритості економіки та її переваг і недоліків в умовах ринкової економіки обговорюється великою кількістю вітчизняних та зарубіжних учених. Серед українських учених слід виділити Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінову, В. М. Осипова, які визначають теоретичні засади та базу для розрахунку показників відкритості економіки [4], О. О. Логвиненка, який розглядає відкритість економічної системи транзитивного типу як чинник її просторової динаміки в умовах глобалізації [3], С. В. Баранова, яким проведено оцінку рівнів відкритості національної економіки до прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності в контексті економічної безпеки країни [8] та інших. Значної уваги заслуговують праці американського економіста Р. Лоренса, які стосують-

ся розробки та дослідження індексу сприяння торгівлі, що спирається на ступені відкритості економіки [14].

Новизною дослідження є розрахунок та аналіз показників відкритості економіки України та Закарпатської області з метою визначення дійсного стану справ та окреслення сфери втручання для суб'єктів управління. Адже від ведення відповідної економічної політики та застосування ефективних інструментів управління економікою значною мірою залежить ступінь відкритості економіки регіону та держави, а також їх участь у міжнародних економічних відносинах.

Метою роботи є визначення цілей, досягнення яких сприятиме підвищенню відкритості економіки та які вимагають застосування ефективних інструментів управління як на державному, так і регіональному рівні. Виходячи з поставленої мети, були виконані такі завдання: визначення стану та ступеня залежності економіки Закарпатської області та України від міжнародної торгівлі, обрахування таких показників відкритості економіки, як експортна та імпортерна квоти у валовому внутрішньому продукті, інтенсивність міграції та участь у міжнародному русі капіталу, а також окреслення факторів, які сприяють або перешкоджають відкритості економіки.

Досягнення мети роботи вимагало застосування як теоретичних, так й емпіричних методів наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу. Оскільки всі держави різною мірою залежать від міжнародної торгівлі, розрізняють різний ступінь залежності, яка визначається як відношення половини вартісного обсягу зовнішньоторговельного обігу (експорт + імпорнт) до валового внутрішнього продукту (ВВП) [4, с. 22]:

$$D_{\text{зал.}} = \frac{1}{2} \frac{(E + I)}{\text{ВВП}} \times 100\%. \quad (1)$$

Відповідно, країни поділяються на три групи: високозалежні (45-93 %), середньозалежні (14-44 %) та низькозалежні (2,7-13 %).

Здійснення розрахунків за формулою (1), дозволяє охарактеризувати Закарпатську область як регіон із високим ступенем залежності від зовнішньої торгівлі, що є закономірним, оскільки він характерний для територій, що розвиваються, а також тих, що мають невелику площу. Так, після періоду зменшення ступеня залежності протягом 2004-2006 років мало місце його збільшення до 66,43 % у 2007 р., що перевищило найбільший показник за цей період,

а саме: 63,10 % у 2004 р. (табл. 1). На противагу області, в Україні цей показник протягом 2006-2007 років визначає середній ступінь залежності від зовнішньої торгівлі, як і в більшості великих розвинутих країн (Німеччина, Великобританія, Франція), але має тенденцію до зменшення, склавши в 2007 р. 43,42 %, що на 18 % менше порівняно з 2004 р. У зв'язку з обрахунком Державним комітетом статистики України показника валового регіонального продукту (ВРП) із запізненням на рік, у нашому дослідженні було неможливим проаналізувати тенденцію цього показника в 2008 р.

ВІДКРИТІСТЬ ЕКОНОМІКИ

Оскільки провідним принципом взаємовідносин будь-якої країни та регіону зі світовим господарством є відкритість економіки, нами було здійснено аналіз відкритості економіки Закарпатської області з метою визначення місця та міри її участі у світовому господарстві, виявлення можливих негативних тенденцій та окреслення ефективних інструментів регулювання економіки. Аналіз можна здійснювати як на першому, так і на другому рівні. Перший рівень, який обрано нами для дослідження, передбачає рівень залучення країн у міжнародний обіг товарів та чинників їх виробництва, а також у міжнародну виробничо-інвестиційну діяльність. На другому ж рівні міра "відкритості економіки" визначається рівнем взаємодії національної економіки та світово-

го господарства в цілому в умовах глобалізації фінансових рівнів. До основних показників відкритості економіки на першому рівні відносять:

- 1) експортну квоту та імпорتنу квоту у валовому внутрішньому продукті (ВВП);
- 2) інтенсивність міграції;
- 3) участь економіки в міжнародному русі капіталу [4, с. 11-12].

ЕКСПОРТНА ТА ІМПОРТНА КВОТИ

Експортна квота E_k та імпортна квота I_k дозволяють визначити масштаби зв'язку окремих національних та регіональних економік зі світовим господарством. У цьому випадку ставиться питання не щодо того, що експортує або імпортує країна, а скільки вона експортує або імпортує по відношенню до ВВП [4, с. 11]:

$$E_k = (E \div ВВП) \times 100 \quad (2)$$

$$I_k = (I \div ВВП) \times 100 \quad (3)$$

Оскільки аналіз відкритості економіки було здійснено як у масштабі України, так і на рівні регіону, то для України квоти визначалися у ВВП, а для області - у ВРП.

Аналіз відповідних показників протягом 2004-2007 років із використанням формул (2) та (3) продемонстрував поряд із високим ступенем залежності від міжнародної торгівлі досить високий ступінь відкритості економіки Закарпатської області, який є вищим за загальнодержавний показник як по експорту, так і по імпорту. Крім того, слід зазначити, що позитивним явищем у 2007 р. було збільшення експортної квоти Закарпатської області до 57,04 % порівняно з попереднім роком на тлі її зменшення в Україні до 40,87 %. Негативним явищем є переважання з 2005 р. у Закарпатті та з 2006 р. в Україні імпорتنі квоти над експортною, яке в 2007 р. для Закарпаття склало майже 1,3 раза, а для України - 1,1 раза (табл. 1).

Таблиця 1. - Ступінь залежності від міжнародної торгівлі та експортна й імпортна квота Закарпатської області та України ¹

Показник	2004 р.		2005 р.		2006 р.		2007 р.	
	Закарпаття	Україна	Закарпаття	Україна	Закарпаття	Україна	Закарпаття	Україна
ВРП (для області) / ВВП (для України) у фактичних цінах, млн грн	5297	345113	6700	441452	8185	544153	10508	720731
ВРП (для області) / ВВП (для України) у фактичних цінах, млн дол. США	996	64881	1307	86142	1621	107753	2081	142719
Експорт товарів і послуг, млн дол. США	629	37974	584	40363	705	45874	1187	58335
Імпорт товарів і послуг, млн дол. США	628	31055	714	39071	973	48758	1578	65599
Ступінь залежності від міжнародної торгівлі, %	63,10	53,20	49,66	46,11	51,76	43,91	66,43	43,42
Експортна квота, %	63,15	58,53	44,68	46,86	43,49	42,57	57,04	40,87
Імпортна квота, %	63,05	47,87	54,63	45,36	60,02	45,25	75,83	45,96

Слід зазначити, що, незважаючи на високий ступінь відкритості економіки за наведеним показником, він

¹ Розраховано за даними [10, с. 34, с. 218], [12, с. 29, с. 258, с. 268], [1], [7], [11, с. 256, с. 266]

не є свідченням підвищення конкурентноздатності товарів та послуг на світовому ринку, адже вітчизняний та регіональний експорт включають у себе дуже високий рівень імпортного компонента.

ІНТЕНСИВНІСТЬ МІГРАЦІЇ

При визначенні наступного показника відкритості економіки - інтенсивності міграції - співставляють кількість мігрантів із чисельністю населення країни чи регіону. У цьому разі розраховуються й обчислюються в промілі коефіцієнт еміграції K_e та коефіцієнт імміграції K_i як зіставлення кількості емігрантів (M_e) у першому разі та кількості іммігрантів (M_i) у другому разі із середньорічною чисельністю населення (P), помножене на 1000. Також вираховується коефіцієнт міграційного обороту K_m , який визначається як зіставлення суми кількості іммігрантів й емігрантів зі середньорічною чисельністю населення, помножене на 1000 [4, с. 12]:

$$K_e = \frac{M_e}{P} \times 1000 \quad (4)$$

$$K_i = \frac{M_i}{P} \times 1000 \quad (5)$$

$$K_m = \frac{M_e + M_i}{P} \times 1000 \quad (6)$$

Здійснені розрахунки на основі використання формул (4), (5) та (6) дозволяють стверджувати, що на тлі відносно сталої середньорічної чисельності на-

селення в Закарпатській області протягом 2006-2008 років, що склала на 1 січня 2009 р. 1243,4 тис. осіб коефіцієнт імміграції області залишався також відносно сталим, склавши в 2008 р. 0,237 ‰, що майже в 4 рази менше, ніж по Україні (табл. 2). Коефіцієнт еміграції протягом періоду 2005-2008 років був незначною мірою вищим за загальнодержавний показник, склавши 0,525 ‰ у 2008 р., зменшившись у півтора раза порівняно з 2005 р.

Слід зазначити, що негативною тенденцією є зменшення коефіцієнтів імміграції, еміграції та міграційного обороту в 2008 р. порівняно з попереднім роком як в Україні, так і в Закарпатті. Крім того, коефіцієнт міграційного обороту області з 2007р. є меншим за 1 на відміну від національного показника. Це свідчить про зменшення відкритості економіки з точки зору цього показника, що зумовлено не лише внутрішніми факторами, такими як наявність безробіття та низька оплата праці, що змушують населення виїжджати за кордон у пошуках високооплачуваної роботи, але й зовнішніми - веденням більш закритої міграційної політики країнами ЄС та світу. З іншої точки зору, зменшення показників інтенсивності міграції позитивно впливає на розширення фінансових ресурсів області та зменшення втрат людських ресурсів.

Таблиця 2. Інтенсивність зовнішньої міграції Закарпатської області та України ²

Показник	2005 р.		2006 р.		2007 р.		2008 р.	
	Закарпаття	Україна	Закарпаття	Україна	Закарпаття	Україна	Закарпаття	Україна
Середньорічна чисельність населення, тис. осіб	1247,0	47105,2	1243,8	46787,8	1243,2	46509,4	1243,4	46258,2
Кількість прибулих (зовнішня міграція), осіб	222	39580	268	29982	302	29669	295	22402
Кількість вибулих (зовнішня міграція), осіб	1027	34997	987	44227	795	46507	652	37281
Приріст, скорочення (-)	-805	4583	-719	14245	-493	16838	-357	14879
Коефіцієнт імміграції K_i , ‰	0,178	0,840	0,215	0,945	0,243	1,000	0,237	0,806
Коефіцієнт еміграції K_e , ‰	0,824	0,743	0,793	0,641	0,639	0,638	0,525	0,484
Коефіцієнт міграційного обороту K_m , ‰	1,002	1,583	1,008	1,586	0,882	1,638	0,762	1,290

УЧАСТЬ ЕКОНОМІКИ В МІЖНАРОДНОМУ РУСІ КАПІТАЛУ

Третім показником, який демонструє відкритість економіки, є участь економіки в міжнародному русі капіталу, що визначається часткою іноземних інвестицій із (переважно прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у ВВП [8, с. 12]:

$$C_i = \frac{I_3}{ВВП} \times 100 \quad (7)$$

Дані, отримані на основі використання вищевведеної формули (7), дозволяють стверджувати, що на тлі зростання частки прямих іноземних інвестицій у ВВП України, у Закарпатській області спостерігаєть-

ся тенденція до її зменшення (табл. 3). Якщо в 2004 р. цей показник складав 24,53 % і був майже вдвічі більшим за загальнодержавний, то з 2006 р. цей показник став меншим за нього, зменшившись до 16,6 % у 2007 р. Це негативне явище можна пояснити набранням чинності 31 березня 2005 року Законом України "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" та деяких інших законодавчих актів", відповідно до якого було припинено пільгові податкові та митні умови здійснення господарської діяльності та гарантії стабільності встановленого правового режиму функціонування в рамках спеціальної економічної зони (СЕЗ) "Закарпаття", створеної в 2001 р. та спеціального режиму інвестиційної діяльності в Закарпатській області, уведеного в 1999 р., як і в інших аналогічних СЕЗ, територіях пріоритетного розвитку (ТПР) та технологічних парках (ТП) [2].

² Розраховано за даними [5 - Міграційний рух населення України в січні-грудні 2006 р., 2007 р. та 2008 р.; Чисельність населення на 1 січня 2007 р., 2008 р., 2009 р. та середня за січень-грудень 2006 р., 2007 р. та 2008 р.]

Таблиця 3. Участь економіки Закарпатської області та України в міжнародному русі капіталу ³

Показник	2004 р.		2005 р.		2006 р.		2007 р.	
	Закарпаття	Україна	Закарпаття	Україна	Закарпаття	Україна	Закарпаття	Україна
ВРП (для області) / ВВП (для України) у фактичних цінах, млн грн	5297	345113	6700	441452	8185	544153	10508	720731
ВРП (для області) / ВВП (для України) у фактичних цінах, млн дол. США	996	64881	1307	86142	1621	107753	2081	142719
Прямі іноземні інвестиції, млн дол. США	244,344	9047	261,287	16890	298,212	21607,3	345,345	29489,4
Частка прямих іноземних інвестицій у ВВП для України та ВРП для Закарпаття, %	24,53	13,94	19,99	19,61	18,40	20,05	16,60	20,66

Слід зазначити, що участь економіки Закарпатської області та України в міжнародному русі капіталу є досить високою, склавши 16,60 % та 20,66 % у 2007 р. Так, для порівняння частка ПІІ у ВВП Нідерландів склала в 2007 р. 13,8 %, а Франції - усього 4,8 % (розраховано за даними [13] та [15]).

ІНДЕКС СПРИЯННЯ ТОРГІВЛІ

Відносно високий ступінь відкритості економіки України та низькі тарифні бар'єри (19 місце серед 118 держав світу) забезпечили Україні в 2007 р., згідно з дослідженням Глобального звіту щодо сприяння торгівлі 2008 р. за підіндексом "Доступ до ринку" Індексу сприяння торгівлі (*Enabling Trade Index (ETI)*), 39 місце серед 118 держав світу [14, с. 16-17]. За ступенем розвитку цього фактора розвитку торгівлі Україна випередила такі країни ЄС, як Угорщина, Польща, Португалія, Естонія, Латвія, Кіпр, Болгарія та Румунія, а також Росію і Китай. У свою чергу, за такими під індексами, як "Транспортна та комунікаційна інфраструктура" вона зайняла 59 місце, "Адміністрування кордоном" - 94 місце та

"Бізнес-середовище" - 106 місце. Як результат, за загальним індексом *ETI*, держава опинилася на 68 місці, поступившись однією позицією Нікарагуа та випередивши Перу. Ця відносно низька позиція відображає ряд слабких сторін в економіці та торговому режимі, серед яких особливо гострою є проблема бізнес-середовища (загальний індекс - 106), насамперед регуляторного, за індексом якого Україна займає одне з останніх місць у світі (114 місце), та проблема управління кордоном (94 місце), а саме: ефективності митного управління, за рівнем якого держава зайняла 108 місце в 2007 р. І це при тому, що саме бізнес є рушійною силою розвитку економіки (табл. 4).

Ураховуючи всі індикатори відповідних індексів, Україна має конкурентні переваги за такими індикаторами: тарифні й нетарифні бар'єри, відкритість до правил багатосторонньої торгівлі, якість залізничної інфраструктури, мощені дороги, користувачі мобільних телефонів та телефонні лінії [14, с. 309]. Держава повинна докладати зусиль як мінімум до утримання їх на такому рівні та підвищення цих та інших індикаторів.

Таблиця 4. Місце України серед 118 країн світу за Індексом сприяння торгівлі в 2007 р.⁴

Показник	Назва	Місце
Індекс	Індекс сприяння торгівлі (ETI)	68
Підіндекс 1	Доступ до ринку	39
Субпідіндекс 1.1.	Тарифні та нетарифні бар'єри	19
Субпідіндекс 1.2.	Схильність до торгівлі	65
Підіндекс 2	Управління кордонами	94
Субпідіндекс 2.1.	Ефективність митного управління	108
Субпідіндекс 2.2.	Ефективність імпортно-експортних процедур	92
Субпідіндекс 2.3.	Прозорість управління кордонами	81
Підіндекс 3	Транспортна та комунікаційна інфраструктура	59
Субпідіндекс 3.1.	Наявність та якість транспортної інфраструктури	67
Субпідіндекс 3.2.	Наявність та якість транспортних послуг	66
Субпідіндекс 3.3.	Наявність та використання інформаційно-комунікаційних технологій	48
Підіндекс 4	Бізнес-середовище	106
Субпідіндекс 4.1.	Регуляторне середовище	114
Субпідіндекс 4.2.	Фізична безпека	82

³ Розраховано за даними [5 - Прямі іноземні інвестиції в Україну; 9, с. 10]

⁴ За даними [5]

Оскільки Закарпатська область є прикордонним регіоном, який межує із чотирма країнами-членами Європейського Союзу (ЄС), саме їй належить провідна роль у виявленні та усуненні недоліків, які спричиняють низьку якість митного управління. Крім того, область має значні інвестиційні та бізнес-можливості, але проблеми покращення митного управління та бізнес-середовища область не може вирішити самотужки без ефективного співробітництва із центральними органами виконавчої влади.

ВИСНОВКИ

Отже, вищенаведений аналіз дозволяє зробити такі висновки:

- для Закарпатської області характерний високий ступінь залежності від міжнародної торгівлі, який має тенденцію до збільшення й сприяє досить високому ступеню відкритості її економіки, урахувавши експортну та імпорتنу квоти у ВРП. Але слід зазначити, що зусилля з управління економікою повинні бути спрямовані на збільшення національного компонента в експортоорієнтованій продукції та зменшення давальницької сировини в імпорті;

- із точки зору такого показника відкритості економіки, як інтенсивність міграції економіка області є відносно закритою. Протягом останніх років у Закарпатті зберігається тенденція до зменшення коефіцієнтів імміграції, еміграції та міграційного обороту, які є меншими за одиницю. Зменшення коефіцієнта еміграції є позитивним для області, оскільки вона протягом 2006-2008 років продовжує займати друге місце після Луганської області за від'ємним міграційним сальдо в Україні, увійшовши в 2008 р. у четвірку областей, де кількість вибулих перевищила кількість прибулих. Зменшення коефіцієнта імміграції є також бажаним для області, оскільки рівень зареєстрованого безробіття на початок 2008 р. склав аналогічно загальнодержавному показнику 2,3 % [10, с. 573];

- щодо участі економіки Закарпатської області в міжнародному русі капіталу, то цей останній показник відкритості економіки був відносно високим, хоча з 2005 р. істотно зменшувався у зв'язку з веденням нестійкої регуляторної політики урядом країни, що призвело до втрати довіри іноземного інвестора до бізнес-середовища в Україні з прийняттям Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" та деяких інших законодавчих актів", згідно з яким був скасований спеціальний інвестиційний режим, ТПР та СЕЗ. Наразі необхідно докласти неабияких зусиль для відновлення позитивного інвестиційного іміджу області;

- міжнародній торгівлі країни та регіону зокрема перешкоджають такі фактори, як недостатній розвиток транспортної та комунікаційної інфраструктури, управління кордонами та бізнес-середовища. За індексами останніх двох показників Україна займає місце нижче середнього серед 118 країн світу.

Так, можна стверджувати, що першочерговими двома цілями для підвищення рівня відкритості економіки України та Закарпатської області, які вимагають застосування ефективних інструментів управління є такі:

- удосконалення регуляторного середовища та середовища фізичної безпеки й надійності для бізнесу;

- підвищення ефективності митного управління, імпортно-експортних процедур та прозорості управління кордонами.

Цілями другого рівня є:

- наближення якості транспортної інфраструктури

та транспортних послуг до європейського та світового рівнів, а також збільшення використання інформаційно-комунікаційних технологій;

Цілями третього рівня є:

- утримання на існуючому рівні та поступове зменшення тарифних та нетарифних бар'єрів, покращення ставлення до торгівлі з поглибленням розуміння її важливого значення для соціально-економічного розвитку.

Подальші розвідки повинні стосуватися дослідження інструментів управління економічними процесами, застосування яких забезпечить досягнення вищеперерахованих цілей та, відповідно, підвищення відкритості економіки регіону та держави загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Експрес-випуск Державного комітету статистики України від 31.03.2009 № 70 "Валовий регіональний продукт за 2007 рік" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

2. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" та деяких інших законодавчих актів України N 2505-IV від 25.03.2005 р. із змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2005. - N 17, N 18-19. - С. 267.

3. Логвиненко О. О. Відкритість економічної системи транзитивного типу як чинник її просторової динаміки в умовах глобалізації : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.01 ; Харківський національний ун-т ім. В. Н. Карабіна / О. О. Логвиненко. - Х., 2008. - 18 с.

4. Міжнародна економіка : [навч. посібник / видання 2-ге перероб. та доп.]. - К. : Центр учбової літератури, 2008. - 1118 с.

5. Офіційна веб-сторінка Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Офіційна веб-сторінка Форуму Боао для Азії [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.chinaview.cn/09boao/vc.htm>; http://news.xinhuanet.com/english/2009-04/18/content_11211339.htm

7. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період) / Офіційна веб-сторінка Національного банку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/KURS/last_kurs1.htm

8. Про оцінку відкритості економіки України до прямих іноземних інвестицій / С. В. Баранов // Економіка промисловості. - 2009. - № 1. - С. 38-47.

9. Статистичний збірник "Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності" : [відповідальна за випуск Кардаш О. Р.]. - Ужгород : Головне управління статистики у Закарпатській області, 2008. - 53 с.

10. Статистичний щорічник Закарпаття 2007 : [довідник] / ред.-упоряд. Г. Д. Гриник. - Ужгород : Головне управління статистики у Закарпатській області, 2008. - 575 с.

11. Статистичний щорічник України за 2005 рік : [збірник] / Держ. комітет статистики України ; За ред. О. Г. Осауленка. - Київ : Консультант, 2006. - 575 с.

12. Статистичний щорічник України за 2007 рік : [збірник] / Держ. комітет статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. - Київ : Консультант, 2008. - 571 с.

13. Foreign Direct Investments in 2007 // веб-сторінка Economy Watch [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.economywatch.com/foreign-direct-investment/2007.html>

14. Lawrence R., Blanke J., Hanouz M., Moavenzadeh J. The Global Enabling Trade Report 2008 / by the World Economic Forum - Geneva, Switzerland 2008 - P.403 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.weforum.org/documents/get08_browser/index.html

15. WTO Trade Profiles 2008 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/trade_pro

I. Konoplyova

**OPENNESS OF ECONOMY OF ZAKARPATSKA OBLAST AND UKRAINE AND
INFLUENCE OF GOVERNANCE FACTOR**

Taking into consideration the important role of international trade as a factor of social and economic development of a country or a region, the condition and measure of dependence of Ukraine and Zakarpatska oblast from international trade were analyzed, indicators of openness of their economies were calculated, factors contributing to and hampering international trade were defined as well as objectives, achievement of which contribute to removal of such obstacles and which requires application of effective instruments of economic governance complying with the European and world standard were defined in the article.

Key words: international trade, openness of economy, economic governance, Zakarpatska oblast, Ukraine.

© I. Конопльова

Надійшла до редакції 11.06.2009

УДК 005.21:640.4

**МЕХАНІЗМ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
РОЗВИТКОМ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В
УМОВАХ РИНКУ**

ВАЛЕРІЯ АНТОНОВА,

*кандидат економічних наук, доцент Донецького національного університету
економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського*

У статті викладено авторську позицію щодо визначення ресторанного бізнесу та організаційно-економічного механізму стратегічного управління розвитком цього сектора економіки. Обґрунтовано складові елементи, розроблено концептуальну схему та основні положення концепції організаційно-економічного механізму стратегічного управління розвитком ресторанного бізнесу, спрямовані на підвищення соціально-економічної ефективності підприємств харчування.

Ключові слова: ресторанний бізнес, концепція, організаційно-економічний механізм, стратегічне управління, розвиток, економічне регулювання, самоуправління, мотивація, ефективність.

Постановка проблеми. Складні ринкові процеси обумовлюють необхідність удосконалення стратегічного управління ресторанним бізнесом, який поряд із іншими визначає рівень розвитку економіки країни, регіонів, міст через головну виробничу силу суспільства - людину. Перетворення, які відбуваються, спрямовані на подолання диспропорції між розвитком виробничої і соціальної інфраструктури, виявлення тенденцій динаміки процесів розвитку та їх впливу на стійкість та ефективність системи в цілому.

Суб'єкт ринкової економіки (підприємства ресторанного бізнесу) самостійно здійснює пошук джерел фінансування, високоефективних технологій, які здатні забезпечити конкурентоспроможність продукції та послуг, аналіз ринків, установа зв'язків із постачальниками, споживачами та контактною аудиторією. Вирішувати ці завдання успішно можуть тільки ті підприємства, які адаптувалися до сучас-

них умов господарювання. Для цього необхідно створення такої системи стратегічного управління, яка об'єднає всі ланцюги й підпорядкує їх діяльність досягненню єдиної мети.

Процес управління підприємствами ресторанного бізнесу в сучасних умовах потребує принципово нового підходу до форм організації, видів та методів діяльності, зокрема диверсифікації тих чи інших позицій самої концепції управління та стратегічного управління розвитком. Нові підходи передбачають встановлення раціонального співвідношення між традиційними методами управління та сучасними перспективними, такими як економічні (фінансово-економічні), маркетингові, менеджменту та інші, орієнтовані на найбільш повне задоволення попиту споживачів з метою забезпечити відповідність основних інтересів учасників процесу стратегічного розвитку.

№ 5 (96) липень-серпень 2009 р.